

A magatartás-orvoslási szemlélet hozzájárulása a kardiológiai prevencióhoz és rehabilitációhoz

Lőrincz Jenő

Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézet

Vázlat

Fogalmak, elvek

A kardiovaszkuláris kockázatok társadalmi-kulturális összefüggései

Anómiás jelenségek

A személyes autonómia növelése

Betegség-modellek, magatartás-orvoslási modell

Magatartás-tudomány („behavioural sciences”)

Interdiszciplináris tudományterület, mely integrálva az antropológiát, bioetikát, kommunikáció-kutatást, pszichológiát, szociológiát, az emberi magatartás törvényszerűségeit rendszerszemlélettel, bio-pszicho-szocio-(spirituális) modell alapján vizsgálja. Kitüntetett területei: az egészségpszichológia és a magatartás-orvoslás (pszichoszomatikus orvoslás).

Életbátorság, életminőség, egészségfejlesztés

*Az európai kultúrában hiányzik az élet igenlése? (vö. Nietzsche: „a hatalom akarása”; önkárosító magatartás)
„És mégis mondj igent az életre...” (Viktor E. Frankl, 1905-1997)*

„Az etika határtalanul kiterjesztett felelősség mindennel szemben, ami él.” (Albert Schweitzer, 1875-1965)

„Örvendj az életnek és segítsd az életet!” (Mario Bunge, 1918-)

„Az élet kultúrájáért” (A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele, 2003)

A kardiovaszkuláris kockázatok társadalmi-kulturális összefüggései és a megelőzés szintjei

Elsődleges - *egészséges populáció* - az életmód kedvező alakítása - intézmények szintjén – ***gátak a betegségmodellekben („miként lehetséges egészség?”), zavar a magatartást elvárhatóvá, átláthatóvá tevő társadalmi normákban (anómia)***

Másodlagos – *magas kockázatú személyek* – a progresszió megakadályozása – ***gátak: az egészséggel versengő szükségletek, a saját testtel való bánásmód kognitív és motivációs elemei***

Harmadlagos – *megbetegedettek* – rehabilitáció, a betegség szubjektív kontrollja, az autonómia növelése – ***gátak a személyes felelősség érzésében („nomadizálás” az egészségügyben)***

Közös nehézség lehet az egyes szintek diffúziója, a határátlépés csábítása.

Anómia

Etimológia: görög: **nemó** 'feloszt, juttat, juttatott földön legeltet' **nomé** 'legelő', **nomasz**, **nomadosz** 'legelőről legelőre kóborló', latin: **nomedes** 'vándorló pásztorok', és: **nomosz** 'törvény, rendelkezés, szokás'; **a+nomosz**

A szociológiában gyakran használt fogalom. Kitágulása:

Durkheimnél a társadalmi normák meggyengülése, **MacIver**nél az erkölcsi gyökerek nélküli ember lelkiállapota, **Merton**nál a normák, célok és elérésük eszközei közti ellentmondás keltette feszültség. Mentális betegségekben **Srole**nál a hiábavalóság, haszontalanság érzése, **Seemann**nál az élet értelmetlensége...Vö. demoralizálódás betegségben.

Autonómia

Értelmezik mint öntörvényűséget, önrendelkezést, egyéni választást, önállóságot, függéstől való mentességet.

Kant: az erkölcsi törvény bennünk van, a jót magáért a jóért kell tennünk, egyetemes emberi felelősséggel

Kierkegaard: az erkölcsi törvény autonómmá a lelkiismeretünkbe fogadásával válik, amit a szív kivet magából, idegen marad

Nietzsche: az ember önmagának adja a törvényt, csak magának tartozik felelősséggel

Malherbe: az autonóm cselekvés feltételeit a párbeszéd biológiai, pszichés és szociokulturális dimenzióiban látja,

a „másik” jelenlétének elismerése, tisztelete növeli annak autonómiáját. Az orvos feladata a baj elhárítása, a beteg tudja, mi a jó a számára.

A rehabilitációban is a beteg önállóságának (autonómiájának) visszanyerése, fenntartása a cél. Mindenkinek egyenlő joga van az alapvető szabadságokra, s az igazságosság-elvnek megfelelően az egyenlőtlenégeket úgy kell alakítani, hogy a legrosszabb helyzetben lévők számára is előnyösebbek legyenek (**John Rawls maximin-szabálya**).

Betegség-modellek

Statisztikai modell: a mérhető jellemzőknek a statisztikai átlagtól való eltérése a betegállapot alapja

Adaptív modell: betegségben az alkalmazkodó képesség csökken

A betegség mint a szervezet homeosztázisának zavara

A betegség stressz-elmélete (személyiség-jellemzők -pszichofiziológiai mechanizmusok)

A betegség fenomenológiai értelmezése (a betegség az élet teljességében, betegségtörténet)

Magatartás-elméleti modell: jellemző viselkedésminták nyomán, sajátos kulturális háttérrel alakul ki a betegség (például:kétségbeesés, lemondás, reménytelenség, erőszak).

AJÁNLÓ BIBLIOGRÁFIA

- Merton, Robert K. (2002), Társadalomelmélet és társadalmi struktúra. Osiris Kiadó, Budapest.
- Ferencz Antal (2001), A bioetika alapjai. Szent István Társulat, Budapest.
- Kelemen Gábor (2011), Átlendülés. Animula, Budapest.
- Rawls, John (1997), Az igazságosság elmélete. Osiris, Budapest.
- Gellman, Marc D. (ed.)(2013), Encyclopedia of Behavioral Medicine. Springer, New York.
- Wessely Anna (szerk.)(2003), A kultúra szociológiája. Osiris, Budapest.